

**Міністерство освіти і науки
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії**

Міщук А.І.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ З ІСТОРІЇ

Методичні рекомендації для семінарських занять та самостійної роботи студентів денної і заочної форми, які навчаються за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) спеціалізація 014.03 Історія галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Івано-Франківськ, 2024

УДК 94 (477)
ББК 63.3 (0)
М – 57

Міщук А. Методичні рекомендації для семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Історія українського війська в шкільних курсах з історії» для студентів III курсу спеціалізації 014.03 «Середня освіта (Історія)». Івано-Франківськ, 2024. 47 с.

У методичному посібнику на основі вітчизняної наукової літератури і джерел пропонується короткий історичний аналіз генези українського війська від найдавніших часів і до початку XXI ст.

Посібник призначений для студентів-заочників спеціалізації 014.03 Середня освіта (Історія).

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор,
Ігор Ярославович Райківський
кафедра історії України і методики викладання історії
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

кандидат історичних наук, доцент
Микола Дмитрович Вітенко
кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей
історичної науки
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
(протокол №4 від 28.11.2024 р.)**

Зміст

Передмова.....	4
Тематичний план.....	6
Цілі і завдання навчальної дисципліни.....	8
Навчальна програма нормативного курсу.....	28
Семінарські заняття.....	31
Питання на самостійне вивчення.....	40
Перелік тем реферативних робіт для самостійної роботи.....	41
Програмові вимоги.....	42
Кваліфікаційні завдання з курсу.....	44
Рекомендовані джерела та література.....	46

ПЕРЕДМОВА

Спецкурс «Історія українського війська в шкільних курсах історії» займає важливе місце у професійній підготовці вчителя історії. Оскільки безпосередньо доповнює військовий аспект загального курсу історії України, є важливою складовою частиною загального курсу вітчизняної історії не тільки у вузі, але і в загальноосвітніх школах (6-11 класи). За загально прийнятою схемою подібних дисциплін у світовій практиці, спецкурс детально висвітлює історію війська та історію військового мистецтва.

Студенти мають усвідомлювати, що історія України – це історія суцільних війн і трагедій. Тому військова історія України є важливою ланкою у висвітленні історичного минулого нашого народу. Саме на переможних битвах і війнах формується патріотизм, почуття відповідальності за свою державу, яку потрібно захищати у будь-яких історичних умовах. Особливістю спецкурсу є багатоплановість і дискусійність теоретичних проблем, синкретичний характер розглядуваних подій та явищ, пропонованих студентам до засвоєння.

Головним завданням сучасної шкільної історичної освіти є перехід до особистісно орієнтованого навчання, виховання на уроках вітчизняної та всесвітньої історії громадянина України. Вивчення спецкурсу допоможе майбутньому педагогу сформувати громадянські особистісні якості учня, яких потребує демократичне суспільство: інтелектуальну чесність, відкритість розуму, повагу до правди, толерантність, вміння критично мислити. Спеціальний курс «Історія українського війська в шкільних курсах історії» є важливим елементом у пізнанні загального курсу з історії України та важливим виховним предметом на ниві патріотичного виховання.

Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014.03 – середня освіта (історія) теоретичних знань з військової історії України, усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	сем.	с.р.		л	сем.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 1. Військове мистецтво давніх цивілізацій на території України	6	2	-	4	9	-	-	9
Тема 2-3. Військо і військове мистецтво середньовічної України.	8	4	-	4	9	2	-	7
Тема 4. Проблема генези та еволюції українського козацтва в шкільному курсі історії.	6	-	2	4	7	-	-	7
Тема 5. Запорозькі Січі: особливості створення і функціонування.	6	-	2	4	7	-	-	7
Тема 6-7. Військова організація та воєнне мистецтво українського козацтва.	14	-	4	10	7	-	2	7
Тема 8. Українські військові формування в бездержавні часи.	7	2	-	5	9	2	-	7
Тема 9-10. Українці у військових формуваннях часів	14	-	4	10	12	-	2	10

Першої світової війни та в період Українській революції 1917—1921 рр.								
Тема 11. Українські військові формування 20-30-х рр. ХХ ст. .	7	-	2	5	7	-	2	5
Тема 12. Українська повстанська армія.	6	-	2	4	7	-	-	7
Тема 13. Українці в іноземних військових формуваннях під час Другої світової війни. .	7	-	2	5	7	-	-	7
Тема 14. Збройні Сили України в роки незалежності	9	4	-	5	7	-	-	7
Разом:	90	12	18	60	90	4	6	80

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) з спецкурсу «Історія українського війська в шкільних курсах історії» через опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України; формування інтегральних, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Цілі спецкурсу полягає у наданні студентам додаткових спеціальних знань з історії українського війська і зброї, найважливіших битв, вмінні пов'язати їх з політичним, економічним і національно-культурним розвитком України від найдавніших часів до сьогодення. Навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності отримані знання; виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглядуваних історичних проблем. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

Завдання: виділяти наскрізні поняття з історії українського війська і зброї, планувати і проводити уроки за допомогою сучасних методів і технологій навчання; ознайомлення студентів з традиційними та інноваційними методами і технологіями навчання, прийомами і пізнавальними завданнями інтерактивного навчання з історії українського війська; надання студентам додаткових спеціальних знань з історії українського війська, найважливіших битв, вмінні пов'язати їх з політичним, економічним і національно-культурним розвитком України від найдавніших часів до сьогодення; вироблення в студентів навичок самостійних оцінок і власних суджень щодо розглядуваних історичних проблем.

За результатами навчання студенти повинні навчитися моделювати заняття з історії українського війська різних типів і видів на уроках історії і суспільствознавчих дисциплін та в гуртковій шкільній і позашкільній освіті, вільно добирати і оперувати методами і прийомами навчання предмету, оптимізуючи навчально-виховний процес; студенти, здобувши кваліфікацію вчителя історії і суспільствознавчих предметів, повинні навчитися застосовувати у практичній діяльності сучасні технології навчання з історії українського війська. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- термінологічно-понятійний апарат дисципліни;
- джерельну базу та історіографію;
- методикау історичних досліджень, що охоплює методи аналізу: порівняльно-історичний, типологічний, комплексний, компонентний (системний), реконструктивний;
- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- важливі дати та події пов'язані з військовими подіями, формуванням війська та економічною, соціальною історією України;
- найвидатніші персоналії, полководців.

вміти:

- чітко і логічно відтворювати базові історичні знання з військової історії України, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування цілісної історичної картини України;
- володіти категоріально-понятійним апаратом;
- розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал, володіючи сучасними методами історичного дослідження, у вербальній і невербальній формах, різного обсягу й складності;
- організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами);
- розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки в логіці міркувань, виявляти фальсифікації та стереотипи; а також вміти складати таблиці, схеми, графіки;
- синтезувати історичну інформацію, щоб одержати ціле з новою системною властивістю, користуючись структурно-логічними схемами;
- здійснювати висновки, узагальнення самостійно опрацьованої літератури до курсу; визначати основні етапи розвитку українського війська.
- порівнювати українські військові формації з відповідними військовими формуваннями в Європі та світі; пов'язувати розвиток і діяльність військових формувань з суспільно-політичними подіями; користуватися картографічним та іншими допоміжними матеріалами., адаптувати пізнаний фактичний матеріал до шкільних курсів з історії
- переносити систему наукових історичних знань, умінь і навичок у площину навчального предмета «Історія українського війська в шкільних курсах історії»;
- об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань історії українського війська, усвідомлюючи дискусійність ряду питань вітчизняної історії;
- використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності;

- самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати основні процеси і тенденції в еволюції українських військових формувань, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будувати переконливу аргументацію;
- організовувати ефективну міжособистісну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосувати оптимальну стратегію діяльності і приймати обґрунтовані рішення у складних і часом непередбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування та усвідомлення власної відповідальності; проводити рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміти розв'язувати проблеми, долати труднощі, вдосконалюватися з високим рівнем автономності через здобуті під час навчання компетенції тощо.

Результати навчання (компетентності)

Програмні компетентності:

ЗК 1. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні і на практиці.

ЗК 5. Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію в загальноосвітньому процесі, працювати в команді з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного мультикультурного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих.

ФК 1. Наявність системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти.

ФК 5. Здатність володіти системою знань із методики викладання історії і правознавства, знати зміст навчальних програм та підручників, засоби, методи та основні прийоми навчання, способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень, форми позакласної та позашкільної роботи та ін.

ФК 6. Здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчене, аналізувати і систематизувати, порівнювати і формувати й науково аргументувати власну

позицію, брати активну участь у дискусіях.

ФК 8. Здатність визначати мету та завдання шкільних курсів історії і правознавства, аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу, складати плани-конспекти уроків, визначати тип та форму уроку, враховувати пізнавальні можливості учнів та ін.

ФК 12. Здатність оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні та світі, аналізувати та оцінювати проблеми у сфері освіти, визначати сприятливі умови для її прискореного інноваційного розвитку, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання суспільно важливих та особистих проблем.

ФК 17. Здатність формувати історичну свідомість, національну пам'ять, провадити громадянсько-патріотичне виховання серед молоді. ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства, виховувати правову свідомість та культуру в учасників освітнього процесу.

Результати навчання:

ПРН 7. Знати і застосовувати ефективні види та методи контролю знань, умінь і навичок учнів в освітньому процесі.

ПРН 8. Вміти аналізувати, синтезувати, порівнювати історичну інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ПРН 19. Здатність діяти на основі сформованих ціннісних орієнтирів; з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, усвідомлювати рівні можливості кожного члена суспільства та педагогічного й учнівського колективів, враховувати гендерний підхід, формувати історичну і політичну культуру, національну пам'ять, проводити громадянсько-патріотичне виховання.

Мета проведення лекцій з курсу “ Історія українського війська в шкільних курсах історії ” полягає в тому, щоб:

- розкрити об'єкт, основні методи та засоби пізнання історії українського війська в шкільних курсах історії від найдавніших часів до початку XXI ст.;

- з'ясувати суть, завдання та структурні елементи дисципліни.

Завдання проведення лекцій

У результаті проведення лекцій студенти повинні:

знати

- предмет, методи і методичні принципи історичної науки;
- особливості генези історії українського війська в шкільних курсах історії від найдавніших часів до початку XXI ст.;

- закономірності розвитку соціальних інститутцій війська;
- основні тенденції реформування сучасних Збройних Сил України.

вміти

- самостійно порівнювати та ідентифікувати суть і головні аспекти генези історії українського війська в шкільних курсах історії від найдавніших часів до початку XXI ст.;

- давати аналіз та характеристику основним етапам становлення та розвитку українського війська;

- застосовувати набуті знання, вміння і навички для вивчення та використання історичних джерел, наукової літератури у своїй подальшій навчальній та науковій роботі.

Мета проведення практичних (семінарських) завдань полягає у поглибленому вивченні та закріпленні теоретичних положень і фактологічного матеріалу, що викладався на лекціях, або засвоювався шляхом самостійної роботи студентів. Під час семінарських занять вони повинні розвивати творче та аналітичне мислення і культуру мови, вчитися самостійно аналізувати історичні джерела, наукову літературу.

Завдання проведення семінарських занять

У результаті проведення семінарських занять студенти повинні:

знати

- фактологічний і теоретичний матеріал з кожної теми, що доповнюється лекційним матеріалом;
- здобутки і перспективи розвитку історичної науки щодо вивчення генези історії українського війська в шкільних курсах історії від найдавніших часів до початку XXI ст.;
- основні історичні джерела та наукову літературу з курсу.

вміти

- самостійно викладати фактологічний і теоретичний програмний матеріал;
- орієнтуватися в історичних подіях, явищах і процесах;
- володіти історичними термінами та поняттями з курсу;
- логічно викладати засвоєний матеріал;
- використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності;
- робити самостійні висновки після відповідей, які б стисло і в повному обсязі підсумовували і узагальнювали викладений матеріал;
- давати рецензії та оцінювати відповіді своїх товаришів.

Поточний контроль (семінарські заняття)

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

*Принципи оцінювання роботи студентів на
семінарських заняттях*

- Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставляння балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.
- Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.
- Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб: 1) виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається; 2) визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення; 3) виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи; 4) стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.
- Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних формах: 1) усне опитування з використанням візуалізованих презентацій; 2) дискусійне обговорення питань (в групах); 3) індивідуальне розв'язування проблемних запитань чи завдань; 4) тести;

*Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно»,
«незадовільно»)*

- Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства,

науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає військову термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історико-військову інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Бере активну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної

діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання історико-військовий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставиться до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

- Оцінка «**чотири**» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає військову термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати засвоєний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції

загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

- Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50 %), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. По-середньо знає історико-військову термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організовувати пошук історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Не

використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Мінімально використовує під час навчання історико-військовий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

- Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25 %), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75 %). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25 %), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25 %), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну

персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. У групових формах роботи тільки присутній (я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

-

Індивідуальні завдання та самостійна робота

- Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати. Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем.
- Крім теоретичних знань студент повинен вміти застосовувати отримані знання у наукових дослідженнях фундаментального та прикладного характеру з використанням сучасних інформаційних технологій. Підготовка презентації у форматі PowerPoint та плану-конспекту уроку по важливих проблемах даної навчальної дисципліни.
- **Критерії оцінювання реферату (максимально 20 балів)**

Критерії	Кількість балів
• презентація і план-конспект уроку є оригінальним самостійним дослідженням, у якому відбито творчий пошук студента, його вміння нестандартно мислити, працювати з науковими джерелами, висуваючи при цьому власні гіпотези з досліджуваних проблем;	17-20 балів
• презентація і план-конспект уроку студента виконане на достатньо високому рівні, але має незначні недоліки в технічному оформленні, укладанні списку літератури, стилістиці тексту;	14-16 балів
• презентація і план-конспект уроку розкрита неповно	9-13 балів
• презентація і план-конспект уроку не відповідає переважній більшості вимог до наукових досліджень, але має структуру, у списку літератури зазначено більше трьох джерел;	3-8 балів

- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали
- презентація і план-конспект уроку не зарахований 0 балів

Критерії оцінювання індивідуальної роботи :

- Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент (-ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмових роботах не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями методики викладання історії вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями. Знає термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати матеріал щодо історії українського війська. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історико-краєзнавчу інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію в індивідуальній роботі. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має синтетичне мислення. Проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати

труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальних робіт компетенції тощо. Здатен(на) пропагувати історико-краєзнавчий матеріал через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

- Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент (-ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмових роботах письмових роботах є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико краєзнавчий матеріал щодо вивчення історії українського війська. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з вивчення історії рідного краю, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів. Вміє організувати пошук, аналіз та інтерпретацію історико-краєзнавчих джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Має певний рівень синтетичного мислення.

Застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час виконання індивідуальних робіт тощо. Використовує під час виконання індивідуальних робіт історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

- Оцінка «три» ставиться, якщо якщо студент (-ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмових роботах (більше 50 %), елементарні уміння і навички щодо виконання такого виду робіт; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; у письмових роботах є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати в індивідуальних роботах. По-середньо знає історико термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. По-середньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Мінімально використовує під час виконання індивідуальної роботи історичний матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час

виконання індивідуальних робіт компетенції.

- Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) в оформленні індивідуального завдання (до 25 %), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; дані індивідуальних робіт не змістовні і не доречні, є суттєві помилки (більше 75 %). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час виконання індивідуальних робіт. Практично не знає історичної термінологію (до 25 %), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25 %), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історико-краєзнавчий матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

-

- Вимоги до контрольної роботи

- Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. Отриманий в результаті здачі контрольної роботи бал додається до виставлених балів за семінарські заняття та індивідуальні завдання і складає підсумковий семестровий бал. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни.
- Контрольна робота передбачає формулювання 5 завдань: 2 теоретичних, 1 практичного (на знання історичних джерел), 1 знання термінів та 1 на знання хронології.

-

Завдання	Кількість балів
1 теоретичне	20 балів
2 теоретичне	20 балів
3 практичне	5 балів
4 знання термінів	3 бали
5 знання хронології	2 бали

Університетська шкала	Національна шкала
40 – 50 балів	Відмінно (5)
30 – 39 балів	Добре (4)
25 – 29 балів	Задовільно (3)
1 – 24 балів	Незадовільно (2)

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень на контрольній роботі
1-24	у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій, безвідповідально ставиться до обраного фаху.
25-29	у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволить повною мірою використати їх у професійній діяльності; використанні знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.

30-39	<p>студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу (75%), сформовані уміння і навички, здатен (на) застосовувати знання, уміння і навички у професійній діяльності; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє достатнє вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.</p>
40-50	<p>студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення на високому рівні здобуті під час навчання компетенції.</p>

-
-
- **Розподіл балів, які отримують студенти**

-
- Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів

(лютий-травень н. р.):

- 1.Поточний контроль знань
- 2.Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу.
- 3.Самостійна робота .Самостійна робота студента на лекції повинна полягати в тому, що, стежачи за логікою їх викладу, він вчиться усвідомлювати основні положення науки, яку вивчає, самостійно виділяти і засвоювати головне. Значне місце в самостійній роботі студента повинні займати підготовка і активна участь в проведенні семінарських занять. Усні відповіді на семінарських заняттях з використанням візуалізованих презентацій своїх відповідей та тематичне опитування (письмові самостійні роботи) – 30 балів (коєф. 6) дев'ять оцінок на дев'яти семінарських заняттях (5,5,4,4,4,4,4,4,4/9*6=25). Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить 30 балів.

- **Умови допуску до підсумкового контролю**

- Належне виконання:
- 1) змісту питань планів семінарських занять (лютий – травень кожного навчального року). Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання. Візуалізована презентація на семінарське питання не повинна перевищувати 20 слайдів. Однак слід пам'ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює підготовлену основну відповідь студента (-ки).
- 2) індивідуальної роботи протягом вересня – грудня кожного навчального року. Виконання цих завдань передбачає якісну пошукову працю, творчий підхід до оформлення студентом (-кою) тієї чи іншої індивідуальної роботи.
- Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (контрольної роботи) на середині травня кожного навчального року за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.
- Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить до заліку:

Поточний контроль	Індивідуальне завдання	Контрольна робота	Всього
25 балів +5 балів за с.р.	20 балів	50 балів	100 балів

- Сумарна кількість – 100 балів.

- **Шкала оцінювання: національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

- У науково-методичному посібнику особливу увагу відведено планам лекційних і семінарських занять, які допоможуть студентам опрацювати наукову літературу, проаналізувати конкретні джерела, звернути увагу на вузлові проблеми, дати відповіді на поставлені запитання. Окремо перераховано питання для самостійної роботи студентів, список рекомендованих джерел та літератури до цілого курсу.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НОРМАТИВНОГО КУРСУ

Тема 1. Військове мистецтво давніх цивілізацій на території України.

Роль і місце на території сучасної України війська у давніх кіммерійців. Озброєння та військове мистецтво скіфів. Бойові дружини сарматських племен. Військове мистецтво давніх греків у Північному Причорномор'ї. Давні тюрки, гуни, тюрко-болгари на території України. Військо давніх слов'ян. Військові походи слов'ян. Студенти мають знати, що в історії України значне місце посідали давні цивілізації, які мали свої військові формування і здійснювали військові походи.

Тема 2-3. Військо і військове мистецтво середньовічної України.

Роль і місце війська в ранньофеодальній державі. Князь і дружина. Організація, структура і озброєння війська, тактика бою. Військові походи київських князів та їх наслідки. Розширення кордонів Русі та їх оборона. Боротьба з кочівниками. Військове мистецтво кочівників. Студенти мають усвідомити, що військо Київських князів спочатку складало найманці-варяги, а згодом їх витіснили русичі. Військові дружини: озброєння, структура, тактика бою. Визначні полководці Галицької Русі. Роль Данила Галицького у зміцненні Галицько-Волинської держави. Звертаємо увагу студентів на те, що Данило Галицький був коронований Папою Інокентієм IV з метою очолити Хрестовий похід проти монголо-татар.

Тема 4. Проблема генези та еволюції українського козацтва в шкільному курсі історії.

Історіографія витоків та походження козацтва в Україні та сусідніх з нею територіях. Економічні та соціальні умови зародження козацтва. Причини виникнення. Витоки українського козацтва. Козацтво на початку своєї історії. Етнічні теорії походження українського козацтва. Національний та соціальний склад. Групи і поділ українського козацтва: запорозькі, реєстрові, городові козаки, “покозачені” селяни.

Тема 5. Запорозькі Січі: особливості створення і функціонування.

Передумови, причини виникнення Запорозької Січі в другій половині XVI ст. Адміністративний устрій та управління Запорозької Січі. Судова

влада. Територіальний устрій Земель Війська Запорозького. Козацькі клейноди: походження, значення, розвиток.

Тема 6-7. Військова організація та воєнне мистецтво українського козацтва.

Козацькі війни: причини, боротьба, наслідки. Військо Запорозьке у політичному та інтелектуальному контекстах доби. Формування ідеології, свідомості, політичної культури запорозького козацтва. Запорозьке козацтво і сусідні держави. Військове мистецтво козацтва: характерні риси епохи і особливості. Характеристика особи козака. Посвячення в запорожці. Одяг та озброєння. Освіта та церква у козаків. Взаємовідносини з різними соціальними групами населення в житті та побуті: шляхтою, міщанами, селянами. Козаки та жінки. Козацькі керівники та їхня роль в історії козацтва.

Тема 8. Українські військові формування в бездержавні часи.

Азовське та Усть-Дунайське козаці війська. Участь українських козацьких полків та ополчення у війні проти Наполеона 1812-1813 рр. Українські полки у Кримській війні та обороні Севастополя. Кубанські козаки та військові підрозділи з України у російсько-японській війні 1904-1905 рр. Звертаємо увагу студентів на те, що незважаючи на ліквідацію української гетьманської держави, російський уряд продовжував використовувати козаків у військових операціях. Українські полки під час революції 1848-1849 рр. в Австро-Угорщині.

Тема 9-10. Українці у військових формуваннях часів Першої світової війни та в період Українській революції 1917—1921 рр.

Перші українські юнацько-спортивні організації: “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”. Формування легіону січових стрільців (УСС). Участь січових стрільців у боях на полях Першої Світової війни. Утворення Української Галицької армії (УГА) та її боротьба за Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР).

Причини і початок “українізації” в російській армії у 1917 р. Перші українізовані частини. Військові з’їзди. Підтримка командуванням російської армії процесів “українізації”. Бойові дії українських частин. Політика Центральної Ради і українське військо. Початок створення “Вільного козацтва”.

Організація війська. Військові фахівці та їх підготовка. Будівництво армії і флоту.

Діяльність Директорії по створенню власних збройних сил УНР. Внутрішня та зовнішня військова політика уряду. Проблеми військових

заколотів та “отаманщина”. Об'єднання армії УНР з УГА. Бойові дії. Трикутник смерті. Партизанська війна. Зимові походи.

Тема 11. Українські військові формування 20-30- х рр. ХХ ст.

Створення Української Військової Організації. Організація українських націоналістів (ОУН) і створення бойових підрозділів. Євген Коновалець. Проголошення держави на Закарпатті та створення її війська. Карпатська Січ: створення, організаційна структура та військова майстерність. Політика коренізації, “українізації” в Червоній армії. Михайло Фрунзе як головнокомандуючий збройних сил України та Криму. Програма національно-військового будівництва в СРСР. Український військовий округ.

Тема 12. Українська повстанська армія.

Проголошення самостійної Української держави у Львові 30 червня 1941 р. (ОУН (б)). Зони окупації та рухи опору. “Поліська Січ” Т.Бульби-Боровця. Створення та діяльність української повстанської армії (УПА). Організаційна структура, чисельність, стратегія і тактика бойових дій, підготовка рядового і старшинського складу. Повсякденне життя українських повстанців. Боротьба УПА проти загарбників. Командуючий УПА – Р оман Шухевич (Тарас Чупринка).

Тема 13. Українці в іноземних військових формування під час Другої світової війни.

Радянські партизани. С. А. Ковпак. Визволення України та українські фронти. Командуючий генерал Микола Ватутін. Формування української радянської армії у 1944 р. Командуючий Василь Герасименко. Боротьба загонів УПА проти більшовицької влади у післявоєнний період. Армійські підрозділи держав антигітлерівської коаліції – українська участь. Українці у складі німецьких збройних формувань. Батальйони “Нахтігаль” і “Роланд” . Дивізія СС “Галичина”.

Тема 14. Збройні Сили України в роки незалежності.

Декларація про Державний суверенітет і Акт проголошення незалежності та реалізація ідеї утворення національних Збройних Сил. Проблеми поділу Радянської армії та Військово-морського флоту. Військова доктрина та структура Збройних Сил України(1991-1996 рр.). Розвиток і формування збройних сил України (1997-2024 рр.). Міжнародне військово співробітництво та миротворча діяльність Збройних Сил України. Сучасна військова доктрина. Збройні Сил України у протистоянні російській агресії (2014-2024 рр.).

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Денна форма навчання

ТЕМА № 1. Проблема генези та еволюції українського козацтва в шкільному курсі історії.

План

1. Територія, умови джерела формування українського козацтва
2. Українське козацтво наприкінці XV - у першій половині XVI ст.
3. Виникнення Запорізької Січі. Військовий та адміністративний устрій.
4. Реєстрове козацтво.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К., 1993.
2. Апанович О.М. Розповіді про запорізьких козаків. – К., 1991.
3. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво. К., 1994
4. Горобець В., Чухліб Т. Незнайома Кліо. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба. – К., 2004.
5. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 7. К., 1995
6. Історія українського війська : / Гол. ред. В. Павлов - Харків: «Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016.
7. Історія українського козацтва. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
8. Історія українського козацтва: нариси у 2т. / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. - Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006.
9. Історія українського селянства. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
10. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів. Упоряд. Б. Якимович. - Львів: Світ, 1992.
11. Мицик Ю.А. Як козаки воювали: іст. Розповіді про запорозьке козацтво / Ю.А. Мицик, С.М. Плохій, І.С. Стороженко.. - Дніпропетровськ: Промінь, 1991.
12. Щербак В.О. Козацтво українське// Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007.
13. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000
14. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у 3-х т. /Д.І. Яворницький - Київ: Наукова думка, 1990-1991.

ТЕМА № 2. Запорозькі Січі: особливості створення і функціонування.

План

1. Томаківська Січ.
2. Базавлуцька та Микитинська Січі.
3. Запорозькі Січі у другій половині XVII - XVIII ст.
4. Задунайська Січ під турецькою протекцією.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К., 1993.
2. Апанович О.М. Розповіді про запорізьких козаків. – К., 1991.
3. Архів Коша Нової Запорозької Січі. 1713 – 1776. Опис справ. – К., 1994.
4. Архів Коша Нової Запорозької Січі. Корпус документів. 1734 – 1775. Т. 1-5. – К., 1998 – 2007.
5. Голобуцький В.О. Запорозька Січ в останні часи свого існування (1734 – 1775 рр.). – К., 1961.
6. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво. К., 1994
7. Горобець В., Чухліб Т. Незнайома Клію. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба. – К., 2004.
8. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 7. К., 1995
9. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996.
10. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. – Львів, 1992.
11. Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648 – 1782 рр. – Дніпропетровськ, 2007.
12. Історія українського війська : / Гол. ред. В. Павлов - Харків: «Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016.
13. Історія українського козацтва. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
14. Історія українського козацтва: нариси у 2т. / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. - Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006.
15. Історія українського селянства. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
16. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів. Упоряд. Б. Якимович. - Львів: Світ, 1992.
17. Мицик Ю.А. Як козаки воювали: іст. Розповіді про запорозьке козацтво / Ю.А. Мицик, С.М. Плохій, І.С. Стороженко.. - Дніпропетровськ: Промінь, 1991.
18. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К., 1992.
19. Скальковський А. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. – Дніпропетровськ, 1994.
20. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція середини XVII ст. проблеми, пошуки, рішення. – К., 1999.
21. Шевчук В. Козацька держава. Етюди до історії українського державотворення. – К., 1995.
22. Щербак В.О. Козацтво українське// Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007.
23. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000
24. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у 3-х т. /Д.І. Яворницький - Київ: Наукова думка, 1990-1991.

ТЕМА № 3-4. Військова організація та воєнне мистецтво українського козацтва.

План

1. Козацьке військо до середини XVII ст.
2. Воєнна справа українського козацтва періоду Хмельниччини
3. Козацьке військо періоду «Руїни» та у війнах останньої чверті XVII ст.
4. Українське козацьке військо в період Північної війни 1700-1721 рр. та організаційних реформ 30-90-х рр. XVIII ст.
5. Задунайське, Чорноморське, Азовське та Кубанське козацьке військо в системах Російської і Турецької імперій.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К., 1993.
2. Апанович О.М. Розповіді про запорізьких козаків. – К., 1991.
3. Архів Коша Нової Запорозької Січі. 1713 – 1776. Опис справ. – К., 1994.
4. Архів Коша Нової Запорозької Січі. Корпус документів. 1734 – 1775. Т. 1-5. – К., 1998 – 2007.
5. Голобуцький В.О. Запорозька Січ в останні часи свого існування (1734 – 1775 рр.). – К., 1961.
6. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво. К., 1994
7. Горобець В., Чухліб Т. Незнайома Кліо. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба. – К., 2004.
8. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 7. К., 1995
9. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996.
10. Дністрянянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. – Львів, 1992.
11. Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648 – 1782 рр. – Дніпропетровськ, 2007.
12. Історія українського війська : / Гол. ред. В. Павлов - Харків: «Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016.
13. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХст.). – Львів, 1992.
14. Історія українського козацтва. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
15. Історія українського козацтва: нариси у 2т. / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. - Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006.
16. Історія українського селянства. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
17. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів. Упоряд. Б. Якимович. - Львів: Світ, 1992.
18. Мицик Ю.А. Як козаки воювали: іст. Розповіді про запорозьке козацтво / Ю.А. Мицик, С.М. Плохій, І.С. Стороженко.. - Дніпропетровськ: Промінь, 1991.
19. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К., 1992.
20. Скальковський А. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. – Дніпропетровськ, 1994.
21. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція середини XVII ст. проблеми, пошуки, рішення. – К., 1999.
22. Польовий Р. Кубанська Україна. – К., 2002.
23. Шевчук В. Козацька держава. Етюди до історії українського державотворення. – К., 1995.

24. Щербак В.О. Козацтво українське// Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007.
25. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000
26. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у 3-х т. /Д.І. Яворницький - Київ: Наукова думка, 1990-1991.

ТЕМА № 5-6. Українці у військових формуваннях часів Першої світової війни та в період Українській революції 1917—1921 рр.

План

1. Легіон Українських Січових Стрільців - перша регулярна українська військова формація ХХ ст.
2. Збройні Сили Центральної Ради. “Вільне козацтво”.
3. Армія Української Держави гетьмана Павла Скоропадського.
4. Збройні сили ЗУНР. УГА.
5. Військове будівництво за часів Директорії УНР.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У двох книгах. – К., 2014.
2. Голубко В. Н. Армія УНР 1917-1918. – Львів, 1997.
3. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали: у 5-ти томах 8-ми книгах/уклад.: О.Карпенко, К.Мицан.
4. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Історія (Колективна монографія. Керівник авторського колективу й відповідальний редактор Олександр Карпенко. - Івано-Франківськ: Сіверія, 2001.
5. Історія українського війська (1917-1995) . – Львів, 1996.
6. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХст.). – Львів, 1992.
7. Курас І. Ф., Солдатенко В. Ф. Соборництво та регіоналізм в Українському Державотворенні (1917-1920рр.). К., 2001.
8. Литвин М. Україна: Доба війн і революцій (1914–1920). К., 2003.
9. Литвин М. Українсько-польська війна 1918—1919 рр. — Львів, 1998.
10. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. Львів, 1991.
11. Монолатій І. Українські легіонери: Формування та бойовий шлях Українських Січових Стрільців, 1914-1918 рр. / І. Монолатій. - Київ: Темпора, 2008.
12. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. – К., 2011.
13. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис. — К., 1999.
14. Українські збройні сили березень 1917 р. - листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії). - К.: Темпора, 2009.
15. Українські Січові Стрільці, 1914-1920. – Львів, 1991.

ТЕМА № 7.Українські військові формування 20-30- х рр. ХХ ст.

План

1. Українська військова організація.
2. Організації Українських Націоналістів.
3. Карпатська Січ: створення, структура та військова майстерність.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Васюта І. Політична історія Західної України (1918-1939).- Львів,2006.
2. Вегеш М. Карпатська Україна: Документи і факти. - Ужгород, 2004.
3. Веденєєв Д. Зародження спеціальних служб руху українських націоналістів (1920—1930 рр.). Пам'ять століть, 2001, № 4
4. Дмитро Донцов. "Націоналізм". –Львів, 1926 .
5. Життя і діяльність Степана Бандери - документи і матеріали. Тернопіль, 2008.
6. Історія українського війська (1917-1995) . – Львів, 1996.
7. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956. історико-архівні нариси. –Київ, 2005.
8. Книш З. На повні вітрила. Українська військова організація в 1924 - 1926 роках. Торонто, 1970.
9. Книш З. Становлення ОУН. – К. 1994.
10. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. Документи і матеріали. Упоряд. В. Муравський. Львів, 2006. - 420 с.
11. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів Т. 1 1920-1939. – Мюнхен, 1968.
12. Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920 - 1939 роки. - Київ, 2007.
13. Організації Українських Націоналістів і Української повстанська армія. Історичні нариси. – К, 2005.
14. Пагіря О. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України. – К, 2010.
15. Петро Мірчук. "Євген Коновалець": лідер українського визвольного руху. - Львів, 1990.
16. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929 - 1939 роках. Львів, 2010

ТЕМА № 8. Українська повстанська армія

План

1. Створення, організаційна структура та чисельність Української повстанської армії.
2. Стратегія і тактика бойових дій. Підготовка рядового та старшинського складу.
3. Повсякденне життя українських повстанців.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Андрухів І.О., Француз А. Й. Станіславівщина: двадцять буремних літ (1939-1959).

Рівне – Івано-Франківськ, 2001.

2. В'ятрович В., Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. – 2-ге вид., випр. та доп. – Львів, 2008.

3. Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. “Повстанська розвідка діє точно й відважно.”. Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки. – К., 2006. – 568 с

4. Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. “Повстанська розвідка діє точно й відважно.”. Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки. – К., 2006.

5. В'ятрович В. Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. - 3-тє вид. - Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011.

6. Ільющин І. Волинська трагедія 1943-1944 рр. Київ, 2003.

7. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956. історико-архівні нариси. –Київ, 2005.

8. Кентій А.В. Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів (1942–1956). – К., 2008.

9. Курилишин К. - Українське життя в умовах нім. окупації (1939-1944рр.). Львів, 2010.

10. Литвин М., Науменко К. Сталін і Західна Україна. 1939 - 1941 рр. Київ, 2010.

11. Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920 - 1939 роки. Київ, 2007.

12. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. – Ніжин, 2010. – 590 с.

13. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. – Ніжин, 2010.

14. Стародубець Г.М. Українське повстанське запілля (друга пол. 1943–поч. 1946 років). – Тернопіль, 2006. – 527 с.

ТЕМА № 9

Українці в іноземних військових формуваннях під час Другої світової війни.

План

1. Українці в складі Червоної Армії.
2. Українці в арміях держав антигітлерівської коаліції.
3. Українці у складі німецьких військових формувань. Батальйони “Нахтігаль” і “Роланд”, дивізія СС “Галичина”.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Слюсаренко А.Г. Україна в роки Другої світової війни: навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / А.Г. Слюсаренко, І.К. Патриляк, М.А. Боровик. - Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Історичний факультет. Кафедра новітньої історії України. - К., 2009. - 447с.

2. Боляновський А. Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939-1945) / А. Боляновський. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка; Інститут українських студій Альбертського університету, 2003. - 686 с.
3. Гунчак Т. У мундирах ворога / Т. Гунчак. - Броди: Просвіта, 2005. - 192 с.
4. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. - Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. - 659 с.
5. Лисенко О.Є. Звитяга і жертвовність: Українці на фронтах Другої світової війни / О. Є. Лисенко, І. Т. Муковський. - Київ: Пошук - вид. агентство „Книга пам'яті України”, 1997. - 567 с.
6. Трофимович В. Українські військові формування у німецьких мундирах 1939-1942 рр. / В. Трофимович. - Львів: ДУЛП, 1994

Заочна форма навчання

ТЕМА № 1. Військова організація та воєнне мистецтво українського козацтва.

План

1. Козацьке військо до середини XVII ст.
2. Воєнна справа українського козацтва періоду Хмельниччини
3. Козацьке військо періоду «Руїни» та у війнах останньої чверті XVII ст.
4. Українське козацьке військо в період Північної війни 1700-1721 рр. та організаційних реформ 30-90-х рр. XVIII ст.
5. Задунайське, Чорноморське, Азовське та Кубанське козацьке військо в системах Російської і Турецької імперій.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К., 1993.
2. Апанович О.М. Розповіді про запорізьких козаків. – К., 1991.
3. Архів Коша Нової Запорозької Січі. 1713 – 1776. Опис справ. – К., 1994.
4. Архів Коша Нової Запорозької Січі. Корпус документів. 1734 – 1775. Т. 1-5. – К., 1998 – 2007.
5. Голобуцький В.О. Запорозька Січ в останні часи свого існування (1734 – 1775 рр.). – К., 1961.
6. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво. К., 1994
7. Горобець В., Чухліб Т. Незнайома Кліо. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба. – К., 2004.
8. Грушевський М. Історія України-Руси, т. 7. К., 1995
9. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996.
10. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. – Львів, 1992.
11. Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648 – 1782 рр. – Дніпропетровськ, 2007.

12. Історія українського війська : / Гол. ред. В. Павлов - Харків: «Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016.
13. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХст.). – Львів, 1992.
14. Історія українського козацтва. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
15. Історія українського козацтва: нариси у 2т. / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. - Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006.
16. Історія українського селянства. Нариси в 2-х т. – Т.1. – К., 2006.
17. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів. Упоряд. Б. Якимович. - Львів: Світ, 1992.
18. Мицик Ю.А. Як козаки воювали: іст. Розповіді про запорозьке козацтво / Ю.А. Мицик, С.М. Плохій, І.С. Стороженко.. - Дніпропетровськ: Промінь, 1991.
19. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К., 1992.
20. Скальковський А. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. – Дніпропетровськ, 1994.
21. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція середини XVII ст. проблеми, пошуки, рішення. – К., 1999.
22. Польовий Р. Кубанська Україна. – К., 2002.
23. Шевчук В. Козацька держава. Етюди до історії українського державотворення. – К., 1995.
24. Щербак В.О. Козацтво українське// Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007.
25. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000
26. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у 3-х т. /Д.І. Яворницький - Київ: Наукова думка, 1990-1991.

ТЕМА № 2. Українці у військових формуваннях часів Першої світової війни та в період Українській революції 1917—1921 рр.

План

1. Легіон Українських Січових Стрільців - перша регулярна українська військова формація ХХ ст.
2. Збройні Сили Центральної Ради. “Вільне козацтво”.
3. Армія Української Держави гетьмана Павла Скоропадського.
4. Збройні сили ЗУНР. УГА.
5. Військове будівництво за часів Директорії УНР.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У двох книгах. – К., 2014.
2. Голубко В. Н. Армія УНР 1917-1918. – Львів, 1997.
3. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали: у 5-ти томах 8-ми книгах/уклад.: О.Карпенко, К.Мицан.
4. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Історія (Колективна монографія. Керівник авторського колективу й відповідальний редактор Олександр Карпенко. - Івано-Франківськ: Сіверія, 2001.
5. Історія українського війська (1917-1995) . – Львів, 1996.

6. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХст.). – Львів, 1992.
7. Курас І. Ф., Солдатенко В. Ф. Соборництво та регіоналізм в Українському Державотворенні (1917-1920рр.). К., 2001.
8. Литвин М. Україна: Доба війн і революцій (1914–1920). К., 2003.
9. Литвин М. Українсько-польська війна 1918—1919 рр. — Львів, 1998.
10. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. Львів, 1991.
11. Монолатій І. Українські легіонери: Формування та бойовий шлях Українських Січових Стрільців, 1914-1918 рр. / І. Монолатій. - Київ: Темпора, 2008.
12. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. – К., 2011.
13. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис. — К., 1999.
14. Українські збройні сили березень 1917 р. - листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії). - К.: Темпора, 2009.
15. Українські Січові Стрільці, 1914-1920. – Львів, 1991.

Тема № 3 Українські військові формування 20-30- х рр. ХХ ст.

План

1. Українська військова організація.
2. Організації Українських Націоналістів.
3. Карпатська Січ: створення, структура та військова майстерність.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Рекомендовані джерела та література

1. Васюта І. Політична історія Західної України (1918-1939).- Львів, 2006.
2. Вегеш М. Карпатська Україна: Документи і факти. - Ужгород, 2004.
3. Веденєєв Д. Зародження спеціальних служб руху українських націоналістів (1920—1930 рр.). Пам'ять століть, 2001, № 4
4. Дмитро Донцов. "Націоналізм". –Львів, 1926 .
5. Життя і діяльність Степана Бандери - документи і матеріали. Тернопіль, 2008.
6. Історія українського війська (1917-1995) . – Львів, 1996.
7. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956. історико-архівні нариси. –Київ, 2005.
8. Книш З. На повні вітрила. Українська військова організація в 1924 - 1926 роках. Торонто, 1970.
9. Книш З. Становлення ОУН. – К. 1994.
10. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. Документи і матеріали. Упоряд. В. Муравський. Львів, 2006. - 420 с.
11. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів Т. 1 1920-1939. – Мюнхен, 1968.
12. Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920 - 1939 роки. - Київ, 2007.
13. Організації Українських Націоналістів і Української повстанська армія. Історичні нариси. – К, 2005.
14. Пагіря О. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України. – К, 2010.
15. Петро Мірчук. "Євген Коновалець": лідер українського визвольного руху. - Львів, 1990.
16. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929 - 1939 роках. Львів, 2010

ПИТАННЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ

- Військові походи скіфів.
- Військове мистецтво у походах Олега та Ігоря.
- Князь Святослав Завойовник.
- Володимир Святий як військовий діяч.
- Ярослав Мудрий як полководець.
- Військове мистецтво Володимира Мономаха.
- Битва на Синіх Водах та її значення.
- Северин Наливайко як ватажок повсталих козаків та селян.
- Конотопська битва та її наслідки.
- Гетьман Петро Сагайдачний як полководець і флотоводець.
- Військове мистецтво Богдана Хмельницького.
- Іван Мазепа як полководець.
- Задунайська Січ та доля козацтва.
- Кримська війна та Україна.
- Військова реформа 1874 р. та її наслідки.
- Російсько-японська війна та Україна.
- Україна в роки Першої Світової війни.
- Українські січові стрільці в роки Першої світової війни.
- Гетьман Павло Скоропадський та його діяльність у будівництві української армії та флоту.
- Євген Коновалець як військовий діяч.
- Центральна Рада і проблеми української армії.
- Павло Скоропадський - будівничий української армії та флоту.
- Симон Петлюра як Головний Отаман української армії.
- Нестор Махно – керівник народно-визвольної боротьби 1917-1921 рр.
- Михайло Фрунзе як визначний військовий діяч в Україні.
- Роль ОУН в організації української армії.
- Тарас Бульба-Боровець як організатор збройних формувань.
- Микола Ватутін як полководець.
- 73 героїчних дні оборони Одеси.
- Тарас Чупринка – генерал УПА.
- Перший Міністр оборони України Костянтин Морозов.
- Україна і НАТО - історія військового співробітництва.
- Українські вояки у “гарячих точках” світу.

**Орієнтовний перелік тем для презентацій та плану-конспекту
для самостійної роботи**

Військове мистецтво давніх цивілізацій на території України
Військово-морське мистецтво козаків
Військове мистецтво періоду визвольної війни під проводом Б. Хмельницького
Військове мистецтво в часи П. Сагайдачного
Легіон Українських Січових Стрільців (1914-1918 рр.)
Армія УНР: створення та бойовий шлях
Українсько-польська війна 1918-1919 рр.
Перша більшовицько-українська війна (грудень 1917 р. - квітень 1918 р.)
Українська Галицька армія: створення та бойовий шлях
УПА: створення та бойовий шлях
Українське козацтво: створення та бойовий шлях
“Поліська Січ”: створення та бойовий шлях
Добровольчі військові формування України (з 2014 р.) : створення та бойовий шлях
“Задунайська Січ” (1775-1828 рр.)
Азовське та Кубанське козацькі війська

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

з курсу “Історія українського війська в шкільних курсах історії”.

1. Військова організація, озброєння та збройні конфлікти на українських землях 6000–1000 рр. до н. е.
2. Військо кіммерійців, скіфів, сарматів.
3. Ранні слов'яни, їх військо та зброя
4. Склад та комплектування війська Київської Русі. Військове мистецтво.
5. Збройні сили Галицько-Волинської держави.
6. Військо Литовсько-Польської доби.
7. Військо та військова справа Кримського ханства XV – XVIII ст.
8. Територія, умови джерела формування українського козацтва
9. Українське козацтво наприкінці XV – у першій половині XVI ст. Реєстрове козацтво.
10. Виникнення Запорізької Січі. Військовий та адміністративний устрій.
11. Особливості створення і функціонування Томаківської, Базавлуцької та Микитинської Січі.
12. Запорозькі Січі у другій половині XVII – XVIII ст. 13. Задунайська Січ під турецькою протекцією.
14. Воєнна справа українського козацтва періоду Хмельниччини
15. Козацьке військо періоду «Руїни» та у війнах останньої чверті XVII ст.
16. Українське козацьке військо в період Північної війни 1700–1721 рр. та організаційних реформ 30–90-х рр. XVIII ст.
17. Задунайське, Чорноморське, Азовське та Кубанське козацьке військо в системах Російської і Турецької імперій.
18. Українці в складі російської армії у бездержавний час XIX – поч. XX ст.
19. Українські полки під час революції 1848–1849 рр. в Австро-Угорщині.
20. Перші українські юнацько-спортивні організації: «Сокіл», «Січ», «Пласт».
21. Легіон Українських Січових Стрільців – перша регулярна українська військова формація XX ст.
22. Збройні Сили Центральної Ради. «Вільне козацтво».
23. Армія Української Держави гетьмана Павла Скоропадського. 24. Збройні сили ЗУНР. УГА.
25. Військове будівництво за часів Директорії УНР. 26. Українська військова організація.
27. Організації Українських Націоналістів.
28. Карпатська Січ: створення, структура та військова майстерність.
29. Створення, організаційна структура та чисельність Української повстанської армії.

30. Стратегія і тактика бойових дій. Підготовка рядового та старшинського складу.
31. Повсякденне життя українських повстанців.
32. Українські військові формування у складі Червоної Армії в роки Другої світової війни.
33. Армійські підрозділи держав антигітлерівської коаліції – українська участь.
34. Українці у складі німецьких військових формувань. Батальйони «Нахтігаль» і «Роланд», дивізія СС «Галичина».
35. Формування основ Збройних Сил України (1991–1996 рр.). 36. «Розвиток і реформування» Збройних Сил України у 1997–2013 рр.
37. Міжнародне військове співробітництво та миротворча діяльність Збройних Сил України.
38. Збройні Сили України у протистоянні російській агресії 2014-2024 рр.

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ “ІСТОРІЯ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ НОВІТНЬОГО ЧАСУ”

Завдання № 1

1. Визначте особливості організаційної структури УПА (1924-1946 рр.)

2. Битва на Синіх Водах та її значення.

3. Тести:

А). Якщо під час бою козацьке військо змішувалось з ворожим, то такий бій вони називали ?

“галасом”

“борнею”

“січчю”

“лавою”

Б). Основним тактичним прийомом, що використовувала козацька кіннота на полі бою, була так звана:

“триангула”

“герца”

“борня”

“лава”

Завдання № 2

1. Військове будівництво за часів Директорії УНР.

2. Битва під Пилявцями та її значення.

3. Тести:

А) Найбільшої могутності козацький флот досяг влітку 1625 р. і складав – ... “чайок”:

350

200

240

450

Б) Вкажіть роки існування Азовського козацького війська?

1775-1828

1860-1920

1788-1860

1828-1864

Завдання № 3

1. Постать Б.Хмельницького і військово мистецтво козаків .

2. “Карпатська Січ”: створення, структура.

3. Тести:

А) Найвизначнішими жертвами терористичних актів ОУН стали польські чиновники:

Єнджей Морачевський та Броніслав Перацький.

Тадеуш Голувко та Юзеф Пілсудський

Юзеф Пілсудський та Броніслав Перацький

Тадеуш Голувко та Броніслав Перацький

Б). ОУН виникла внаслідок об’єднання Української військової організації (УВО) та студентських націоналістичних спілок?

03.02.1929 р.

02.01.1930 р.

03.03.1929 р.

04.02.1930 р.

Завдання № 4

1. Іван Мазепа як полководець і стратег. .
2. “Карпатська Січ”: створення, структура.
3. Тести:

А) Останні захисники Карпатської України припинили опір?	львівського воєводу Грабовського
14.03.1939 р.	25 вересня 1921 року здійснив бойовик УВО
16.03.1939 р.	С. Федак
18.03.1939 р.	С. Бандера
13.03.1939 р.	Є. Коновалець
Б) Невдалий замах на керівника Польської держави маршала Юзефа Пілсудського та	Я. Стецько

Завдання № 5

1. Збройні Сили України у протистоянні російській агресії (2014-2016 рр). .
2. Військові походи князя Святослава Ігоровича.
3. Тести:

А) В листопаді 1917 року урядом УНР був створений Український генеральний військовий штаб на чолі з:	Б). "Помічний студентський курінь" 29 січня 1918 р. прибув до станції Крути. Всього в курені було:
Б. Бобровським	100 юнаків
С. Петлюрою	500 юнаків
Н. Махном	400 юнаків
П. Скоропадським	300 юнаків

Завдання № 6

1. Визначте особливості військового і адміністративно-територіального устрою Запорізької Січі .
2. Збройні сили Центральної Ради. “Вільне козацтво”.
3. Тести:

А) Територією дії УВО була Галичина, яку поділено на:	його народу (від лат. патрія — батьківщина). Націоналізм — це вольове напрямлення політичних бажань народу по лінії його практичних життєвих інтересів”?
10 військових округ	М. Сціборський
13 військових округ	Д. Донцов
15 військових округ	С. Бандера
9 військових округ	С. Ленкавський
Б). Кому належить твердження: “Патріотизм — це почування. Це любов до батьківщини і любов до	

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Клочко В.І. Озброєння та військова справа давнього населення України (5000-900 рр. до Р.Х.) / В.І. Клочко. - Київ: АртЕк, 2006. - 337 с.
2. Ольговський С. Володарі степу. Військова справа й озброєння скіфів VII ст. до н.е. - III ст. н.е. / С. Ольговський. - Київ: Наш час, 2010. - 128 с.
3. Синиця Є. Перунові діти. Військова справа слов'ян на початку середньовіччя / Є. Синиця. - Київ: Темпора, 2012. - 276 с.
4. Найдавніші воїни на території України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ucrainarma.org/antichnist/najdavnishii-vojiny.html>
5. Військова справа племен епохи бронзи в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ucrainarma.org/antichnist/vijskova-sprava-plemen-epoxy-bronzy.html>
6. Кіммерійці та їх військова організація [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ucrainarma.org/materiali/kimmeriyci.html>
7. Військо скіфів. VII-IV ст. до Р.Х. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ucrainarma.org/antichnist/vijsko-skifiv-7-4-st.html> О.М., Нагайко Т.Ю.]. – Переяслав-Хмельницький, 2010. С 52–53
8. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін. - Львів: Світ, 1992. - 712 с.
9. Котляр М.Ф. Нариси воєнного мистецтва Давньої Русі / М.Ф. Котляр. - Київ: Наш час, 2010. - 280 с.
10. Котляр М.Ф. Полководці Давньої Русі / М.Ф. Котляр. - Київ: Україна, 1991. - 151 с.
11. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство / І.П. Крип'якевич. - Київ: Наукова думка, 1984. - 176 с.
12. Котляр М.Ф. Данило Галицький. Біографічний нарис / М.Ф. Котляр. - Київ: Видавничий дім „Альтернативи”, 2002. - 328 с.
13. Черкас Б. Степовий щит Литви: Українське військо Гедиміновичів (XIV- XVI ст.) / Б. Черкас. - К.: Темпора, 2011. - 144 с.
14. Вацеба О. Нарис з історії українського руху в Західній Україні / О. Вацеба. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. - 232 с.
15. Дем'янюк О. Військовопідготовча діяльність українських молодіжних організацій Галичини напередодні та в роки Першої світової війни / О. Дем'янюк. - Львів: Нац. ун-т „Львівська політехніка”, 2004. - 20 с.
16. Леник В. Українська організована молодь (Молодечі організації від початків до 1914 р) / В. Леник. - Мюнхен-Львів, 1994. - 181 с.
17. Литвин М. Історія галицького стрілецтва / М. Литвин, К. Науменко. - Львів: Каменярь, 1990. - 200 с.
18. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації у національно- визвольному русі Галичини (друга пол. XIX ст. - перша пол. XX ст.) / Б. Трофим'як. - Тернопіль: Вид-во ТАНГ „Економічна думка”, 2001. - 696 с.
19. Якимович Б. Збройні сили України: нарис історії / Б. Якимович. - Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Просвіта, 1996. - 359 с.
20. Апанович О.М. Збройні Сили України першої половини XVII ст. / О.М. Апанович. - Дніпропетровськ: Січ 2004. - 229 с.
21. Брехуненко В. «Дивна то і не сказана мужність.. ». Козаки у Хотинській війні 1621 р. / В. Брехуненко. - Київ: Темпора, 2013. - 120 с.
22. Брехуненко В. Програна битва виграної війни. Битва під Берестечком 1651 р. / В. Брехуненко. - Київ: Темпора, 2013. - 116 с.
23. Історія українського козацтва: нариси у 2т. / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. - Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. - 839 с.
24. Історія українського війська : / Гол. ред. В. Павлов - Харків: «Книжковий Клуб « Клуб сімейного дозвілля», 2016. - 412 с.
25. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів. Упоряд. Б. Якимович. - Львів: Світ, 1992. - 712 с.
26. Мицик Ю.А. Як козаки воювали: іст. Розповіді про запорозьке козацтво / Ю.А. Мицик, С.М. Плохий, І.С. Стороженко.. - Дніпропетровськ: Промінь, 1991. - 301 с.

27. Поле битви - Україна. Від «володарів степу» до «кіборгів». Воєнна історія України від давнини до до сьогоднішня / Упоряд. К. Галушко - Харків « Книжковий Клуб « Клуб сімейного дозвілля», 2016. - 352 с.
28. Сергійчук В. Армія Богдана Хмельницького / В. Сергійчук - Київ, 1996. - 254 с.
29. Сокирко О. Конотопська битва 1659 р.: Триумф у часи руїни / О. Сокирко - Київ: Темпора, 2006. - 72 с.
30. Сокирко О. Лицарі другого сорту. Наймане військо Лівобережної Гетьманщини 1669-1726 рр. / О. Сокирко - Київ: Темпора, 2008. - 80 с.
31. Сокирко О. Полтавська битва 27 червня 1709 р.: Український Рубікон (Частина I) / О. Сокирко - Київ: Темпора, 2008. - 80 с.
32. Сокирко О. Полтавська битва 27 червня 1709 р.: Український Рубікон (Частина II) / О. Сокирко - Київ: Темпора, 2008. - 104 с.
33. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у 3-х т. / Д.І. Яворницький - Київ: наукова думка, 1990-1991.
34. Слюсаренко А.Г. Україна в роки Другої світової війни: навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / А.Г. Слюсаренко, І.К. Патриляк, М.А. Боровик. - Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Історичний факультет. Кафедра новітньої історії України. - К., 2009. - 447с.
35. Боляновський А. Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939-1945) / А. Боляновський. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка; Інститут українських студій Альбертського університету, 2003. - 686 с.
36. Гунчак Т. У мундирах ворога / Т. Гунчак. - Броди: Просвіта, 2005. - 192 с.
37. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. - Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. - 659 с.
38. Лисенко О.Є. Звитяга і жертвність: Українці на фронтах Другої світової війни / О. Є. Лисенко, І. Т. Муковський. - Київ: Пошук - вид. агентство „Книга пам'яті України”, 1997. - 567 с.
39. Трофимович В. Українські військові формування у німецьких мундирах 1939-1942 рр. / В. Трофимович. - Львів: ДУЛП, 1994
40. Закон України «Про оборону України» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
41. Закон України «Про Збройні Сили України» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>
42. Воєнна доктрина України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>
43. Закон України «Про Національну гвардію України» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18>
44. Біла книга - 2014. Збройні Сили України. - К.: Міністерство оборони України, 2015. - 85 с.
45. Буркут, І. Військові традиції і сучасність. Чернівці: Мол. буковинець, 1998.-159 с.
46. Капелюшний В. "Українська революція 1917–1921 років" у шкільних підручниках та навчальній літературі з історії України: історіографічні та загально-педагогічні аспекти / В. Капелюшний // Етнічна історія народів Європи. - 2017. - Вип. 51. - С. 65–70.
47. Задунайський В. В. Структура вищого управління військ Української Народної Республіки за часів Центральної Ради (квітень 1918 р.) і Директорії (лютий 1919 р.): спільне і відмінне / В. В. Задунайський // Військово-науковий вісник. - 2017. - Вип. 27. - С. 176-189.
48. Харченко О. Глибока модернізація та переозброєння авіації Збройних Сил України – вимога часу / О. В. Харченко, С. В. Пашенко // Наука і оборона. - 2015. - № 1. - С. 40-47.
49. Каляев А. Збройні сили України у миротворчих операціях ООН і ОБСЄ / А. Каляев // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2009. - Вип. 14. - С. 396-408.
50. Дятлов В. Гетьман Мазепа і події Північної війни в Україні (1708 – 1709) на сторінках газети "Віннерішес діаріум" / В. Дятлов // Сіверянський літопис. - 2018. - № 1-2. - С. 163-174.
51. Мельничук І. Діяльність гетьмана П. Сагайдачного з формування української військово-політичної еліти / І. Мельничук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. - 2014. - Вип. 1(3). - С. 8–12.